

Παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα, εξωστρέφεια

■ **ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ**, ανταγωνιστικότητα, εξωστρέφεια. Το τρίπτυχο επιτυχίας του ελληνικού επιχειρείν για το 2024. Τον τελευταίο χρόνο, η αισιοδοξία για την πορεία της ελληνικής οικονομίας συνυπάρχει με τα προβλήματα που εξακολουθεί να δημιουργεί στην αγορά ο δομικός πληθωρισμός. Συνυπάρχει με την αβεβαιότητα για τις γεωπολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή μας. Σε αυτό το περιβάλλον, οι επιχειρήσεις της χώρας καλούνται το 2024 να προχωρήσουν μπροστά. Να αποκτήσουν περισσότερη ανθεκτικότητα σε κρίσεις και εξωτερικές αναταράξεις. Να διασφαλίσουν ανάπτυξη σε έναν κόσμο που μεταβάλλεται. Ο

μόνος τρόπος για να πετύχει αυτή η προσπάθεια συνοψίζεται σε τρεις λέξεις: παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα, εξωστρέφεια. Αυτό το τρίπτυχο θα κρίνει την πορεία των ελληνικών επιχειρήσεων στο επόμενο διάστημα. Θα κρίνει το μέλλον της εθνικής οικονομίας και κάθε περιφέρειας ξεχωριστά. Το 2024 θα εισρεύσουν στη χώρα περισσότερα από 12 δισ. ευρώ επενδύσεων, εγχώριων και ξένων, που θα αυξήσουν και τον δημόσιο πλούτο. Στόχος των επιχειρήσεων είναι να αξιοποιήσουν τα κεφάλαια και να ενισχύσουν πραγματικά το διαθέσιμο εισόδημα των εργαζομένων, ώστε να τονωθεί η κοινωνική συνοχή, να μειωθούν οι ανισό-

τητες και να βελτιωθεί περαιτέρω η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Το 2024, η ανάπτυξη της οικονομίας επιστρέφει και στους εργαζομένους και στις επιχειρήσεις. Γι' αυτό το 2024 το ελληνικό επιχειρείν θα πρωτοστατήσει και πάλι στις «κατακτήσεις» της ελληνικής οικονομίας για τη διατήρηση του υψηλού ρυθμού ανάπτυξης. Στις επενδύσεις και στις άμεσες ξένες επενδύσεις που προσελκύουμε από το εξωτερικό. Στις εξαγωγές και στο εγχώριο εμπόριο. Στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τουρισμό και στη βιομηχανία. Στη βιοτεχνία και σε επαγγελματικούς κλάδους που πρωτοστατούμε.

© **Ιωάννης Μασούτης**
Πρόεδρος Κεντρικής
Ένωσης Επιμελητηρίων

© **Παναγιώτης Σχιζάς**
Ερευνητής στο Πανεπιστήμιο
της Ζυρίχης

Πληθωρισμός χρήματος και επενδύσεων

■ **ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ** επιπτώσεις των πακέτων ελάφρυνσης που δόθηκαν επί COVID είναι παμομοιότητες με εκείνες κατά την περίοδο του πολέμου στο Βιετνάμ, όταν αυξήθηκε και εδραιώθηκε ο πληθωρισμός. Ωστόσο, η άμεση ανταποκριση των κεντρικών τραπεζών με την απότομη αύξηση των επιτοκίων περιόρισε τις πληθωριστικές πιέσεις και προσγείωσε ήπια την παγκόσμια οικονομία, δηλαδή βγήκε από αυτή την κατάσταση χωρίς ύφεση, ωστόσο με πληθωρισμό πάνω από 4% και ανεργία κάτω από 4%. Θα πρέπει να μάθουμε να ζούμε με τον πληθωρισμό, όπως σηματοδοτούν θεμελιώδεις δείκτες της οικονομίας, η μείωση της πιστωτικής επέκτασης, οι ανεστραμμένες καμπύλες των ομολόγων, η πολύ χαμηλή ανεργία... Η συγκράτηση του πληθωρισμού και οι προσδοκίες μείωσης των επιτοκίων των κεντρικών τραπεζών σε καμία περίπτωση δεν σηματοδοτούν την επιστροφή στο προ COVID περιβάλλον των μηδενικών επιτοκίων. Τα κρίσιμα ερωτήματα για το ποσοστό μείωσης των επιτοκίων και για τη διάρκεια της μείωσης αυτών είναι κα-

τά πόσο έχει αποπληθωριστεί η παγκόσμια οικονομία, ποιο είναι το ονομαστικό διαθέσιμο εισόδημα αφαιρουμένων των υψηλών τόκων και ποια είναι η ζήτηση των βασικών αγαθών. Και όλα τα ανωτέρω σε περιβάλλον χαμηλής ανεργίας, όπου δεν υπάρχει οικονομικό ιστορικό προηγούμενο, με την καμπύλη Phillips να φαίνεται ανεπαρκής για οποιαδήποτε άσκηση πρόβλεψης και οικονομικής πολιτικής. Για την Ελλάδα, τα επόμενα έτη, αρχής γενομένης από το 2024 και με δεδομένο ότι δεν θα αντιστραφεί το θετικό momentum αξιοπιστίας και μεταρρυθμίσεων, η μείωση των επιτοκίων, σε συνδυασμό με τις επενδύσεις του Ταμείου Ανάκαμψης, αναμένεται να αποτελέσει ορόσημο, καθώς οι φθηνές αποτιμήσεις των ελληνικών assets και η αντιστροφή της αύξησης των επιτοκίων θα ωθήσουν τις νέες επενδύσεις κεφαλαίου στον ευρωπαϊκό μ.ό., ήτοι από το 14,88% του ΑΕΠ να φτάσουν στο 22,38% του ΑΕΠ της ευρωζώνης, με όλες τις θετικές επιπτώσεις στην περαιτέρω μείωση της ανεργίας, του δημοσίου χρέους, και εν γένει στην ευημερία του ελληνικού λαού.

© **Αλέξανδρος Βασιλικός**
Πρόεδρος του Ξενοδοχειακού
Επιμελητηρίου Ελλάδας

Τα «κλειδιά» για τη δυναμική της σεζόν

■ **ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ** της πανδημίας ο ελληνικός τουρισμός έδωσε διαπιστευτήρια προσαρμοστικότητας και ανθεκτικότητας, δοκιμαζόμενος από τη μεγαλύτερη κρίση στη σύγχρονη ιστορία του. Και αμέσως μετά, κλήθηκε να προσαρμοστεί στις συνέπειες ενός πολέμου μέσα στην ίδια την Ευρώπη, με το ενεργειακό κόστος να εκτινάσσεται σε δυσθεώρητα ύψη, συμπαράσφοντα και όλη την αλυσίδα μεταφορών και προμηθειών. Τα γρήγορα ανακλαστικά που επέδειξε ο τουρισμός, το «rebound» του 2022 και το θετικό πρόσημο με το οποίο κλείνει και η χρονιά του 2023 αποδεικνύουν ξεκάθαρα την ικανότητα του τουρισμού να ανακάμψει γρήγορα και να συνεχίζει τη μεγάλη προσφορά του στην οικονομία και στην κοινωνία. Σε ό,τι αφορά τη νέα χρονιά του 2024, φαίνεται θετική ως προς τη ζήτηση για το ελληνικό τουριστικό προϊόν, χωρίς όμως να πρέπει να υποτιμηθεί μια σειρά από εξωγενείς παράγοντες, από τη γεωπολιτική ρευστότητα έως τις πληθωριστικές πιέσεις που επηρεάζουν την αγοραστική δύναμη των ευρωπαϊκών νοικοκυριών, τα οποία αποτελούν και τη βασική αγορά μας. Ετσι, θα είναι τελικά η πορεία του χειμώνα αυτή που θα προσδιορίσει τη δυναμική της σεζόν που έχουμε μπροστά μας. Γι' αυτό και κάθε πρόβλεψη είναι παρακινδυνευμένη όταν ανά πάσα στιγμή ενδέχεται να δημιουργηθούν ανατροπές μέσα σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον στο οποίο κυριαρχούν μεγάλες αβεβαιότητες και προκλήσεις. Το θετικό κεκτημένο από την εμπειρία των τελευταίων χρόνων είναι η αναγνώριση της αξίας της προετοιμασίας. Συνακόλουθα και η μετακίνηση της δημόσιας συζήτησης για τον τουρισμό από την παρακολούθηση της ζήτησης από χρονιά σε χρονιά στη διαμόρφωση της δικής μας προσφοράς, έτσι ώστε να είμαστε εμείς αυτοί που θα δημιουργήσουμε ένα πλαίσιο ποιότητας και μακροπρόθεσμης βιώσιμης ανάπτυξης του τουρισμού. Το να καταγράφουμε τις αυξομειώσεις της ζήτησης σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί πραγματικό δείκτη. Η συζήτηση που πρέπει να κάνουμε είναι για το σχέδιο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που πρέπει να βάλουμε σε εφαρμογή και να επεξεργαστούμε σωστά και υπεύθυνα τον Οδικό Χάρτη που θα οδηγήσει κάθε προορισμό να πετύχει τους στόχους του.

Ανάπτυξη πάνω από τον μέσο όρο της Ε.Ε. το 2024

■ **ΠΕΡΥΣΙ**, τέτοια εποχή, Δεκέμβριο του 2022, προσπάθησα να προβλέψω την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας για το 2023. Με βάση τα μέχρι τότε δεδομένα της περιόδου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022, έδωσα ένα εύρος ποσοστού ανάπτυξης από +1,5% έως +1,8%. Αυτή η περίοδος στο τέλος του έτους έχει το μειονέκτημα ότι μόνο τα στοιχεία των τριών πρώτων τριμήνων είναι διαθέσιμα. Ετσι, με βάση τις προβλεπόμενες μεταβολές των συνιστωσών του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), όπως κατανάλωση, επενδύσεις, εξαγωγές και εισαγωγές, προέκυψε το παραπάνω εύρος ανάπτυξης. Μάλλον ήμουν φειδωλός. Από τα μέχρι σήμερα δεδομένα του 2023 (Ιανουάριος-Σεπτέμβριος) προκύπτει ανάπτυξη +2,2%, σημαντικά υψηλότερη της προβλεπόμενης, που μπορεί

να φτάσει και το +2,4%. Η ελληνική οικονομία διατηρεί τον δυναμισμό της και οι προβλέψεις για το 2024 είναι αισιόδοξες, με σημαντική ανάπτυξη που προβλέπεται να κυμανθεί πάνω από τον μέσο όρο της ευρωζώνης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό προκύπτει από την καλή πορεία των επενδύσεων, λόγω της υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και την καλή πορεία των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών. Μόνη εξαίρεση είναι η ιδιωτική κατανάλωση, που, όπως και το προηγούμενο έτος, αναμένεται να σημειώσει μικρή αύξηση λόγω της συνεχιζόμενης μείωσης του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών λόγω του πληθωρισμού. Με βάση αυτές τις παραδοχές, η ανάπτυξη προβλέπεται το 2024 να κυμανθεί από 2,2% έως 2,6%.

© **Ιωάννης Χαλικιάς**
Επίτιμος καθηγητής
στο Οικονομικό
Πανεπιστήμιο Αθηνών